Patrycja LIS
Uniwersytet Łódzki

TATRZAŃSKI PARK NARODOWY¹ – UDOSTĘPNIANIE DLA TURYSTÓW

Autorka od dziecka lubiła podróżować, poznawać ciekawe i piękne miejsca. Pasją do podróżowania została zarażona przez rodziców, którzy dużo opowiadali jej o świecie, pokazywali zdjęcia, kupowali przewodniki, książki, a także czasopisma, zachowane przez nią do dzisiejszego dnia, przybliżające odległe kraje i regiony. Już będąc w szkole podstawowej, pragnęła w przyszłości zostać przewodnikiem górskim, a to za sprawą wyjątkowej pani przewodnik, którą poznała w 2008 r. podczas wędrowki po Tatrach. Aby móc spełnić swoje marzenia związane z górami i podróżowaniem, przy wyborze szkoły średniej zdecydowała się na technikum z klasą o profilu obsługi turystycznej. Tymczasem w górach bywała już wielokrotnie. Przeważnie wraz z rodziną autorka udawała się w Tatry, które są szczególnie bliskie jej sercu. Pokazują one swoją potęgę i wyższość nad człowiekiem. Podczas wakacji autorka bardzo dużo czasu spędziła w Tatrzańskim Parku Narodowym. Wspomnieniami i zdobytą o nim wiedzę pragnie podzielić się w niniejszym opracowaniu.

Tatrzański Park Narodowy (TPN) położony jest w południowej części Polski w województwie małopolskim. Park graniczy ze Słowacją, gdzie ma swój odpowiednik – Tatrzański Narodný Park. Polski Tatrzański Park Narodowy został utworzony 1 stycznia 1954 r., zgodnie z *Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 października 1954 r.* Pierwsze starania o ochronę

¹ Praca jest efektem wykonania przez autorkę zadania, zatytułowanego *Turystyka na obszarach chronionych w świetle własnych doświadczeń oraz wiedzy popularnej i naukowej*, podczas zajęć dydaktycznych o nazwie turystyczne i rekreacyjne użytkowanie obszarów chronionych, znajdujących się w programie pierwszego roku studiów licencjackich na kierunku turystyka i rekreacja na Uniwersytecie Łódzkim. Więcej na ten temat napisał Piotr Miazek w swojej notatce naukowej pt. *Turystyka na obszarach chronionych w Polsce* w niniejszym tomie.

przyrody w Tatrach rozpoczęły się jednak już w XIX w., kiedy objęto ochroną gatunkową dwóch przedstawicieli tamtejszej fauny – świstaka i kozicę. Park obejmuje cały obszar Tatr polskich, stanowiących najwyższą część Karpat w granicach Polski, oraz fragment Podhala. Jest to jedyna w Polsce część pasma górskiego o charakterze alpejskim. Tatry to najmłodsze i najwyższe góry w naszym kraju. Najwyższym szczytem masywu, jak również całej Polski, są Rysy, które znajdują się na granicy polsko-słowackiej i osiągają wysokość 2499 m n.p.m. (Panek, 2015).

Tatrzański Park Narodowy zajmuje powierzchnię około 211,6 km², dzięki czemu jest jednym z największych parków narodowych na terenie Polski (*Poznaj – Tatrzański Park Narodowy*). Siedziba TPN znajduje się w Zakopanem przy ulicy Kuźnice 1. Na terenie parku funkcjonuje Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (TOPR). Atrakcją dla turystów jest Muzeum Tatrzańskie im. dr. Tytusa Chałubińskiego, które mieści się na Krupówkach w Zakopanem.

Logo parku przedstawia kozicę górską w kolorze szarym, widzianą z boku, jakby stojącą na krawędzi skały. Jej sylwetka jest wpisana w część koła o błękitnym kolorze imitującym niebo. Błękitne koło rozciąga się od rogów kozicy do jej zadniego kopyta.

Fot. 1. Logo Tatrzańskiego Parku Narodowego

Źródło: *Tatrzański Park Narodowy*

Tatrzański Park Narodowy odznacza się wyjątkowymi walorami środowiska przyrodniczo-kulturowego oraz odpowiednio przygotowaną infrastrukturą dla turystów z Polski i świata. Ma też za zadanie chronić unikatowe zasoby przyrody. Tatry słyną bowiem z bogatej szaty roślinnej, wśród której można wyróżnić endemity i relikty, takie jak: warzucha tatrzańska, ostróżka tatrzańska czy dębik ośmiopłatkowy. Niektóre rośliny stały się swoistą atrakcją turystyczną, np. okres zakwitnięcia popularnego krokusa (szafran spiski) przyciąga w Tatry tysiące turystów (Panek, 2015). Bogata jest również fauna na terenie parku. Z jej przedstawicieli można wymienić wspomnianego już świstaka (który występuje jedynie w Ta-

trach) i kozicę górską, ale także niedźwiedzia, rysia, wilka, orła, sokoła oraz niezwykle rzadkiego motyla niepylaka apollo (gatunek z rodziny paziowatych, największy w Polsce motyl dzienny). W jaskiniach, z których kilka jest udostępnionych do zwiedzania, żyją nietoperze. Wiele informacji o faunie i florze tego parku można przeczytać na tabliczkach informacyjnych znajdujących się przy szlakach turystycznych.

Za wejście do TPN pobierane są symboliczne opłaty, które rzadko kiedy przewyższają kwotę 10 zł. Park przeznaczają je na tworzenie i utrzymanie infrastruktury edukacyjnej i turystycznej, takiej jak np.: wynajem przenośnych toalet, sprzątanie i remonty szlaków, wymianę oznakowania, oraz na ochronę przyrody. Ponadto z opłat za bilety 15% wpływów jest przekazywanych na wspieranie działalności ratowniczej Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego (*Zwiedzaj – Tatrzański Park Narodowy*).

Turystyka na terenie TPN rozwija się intensywnie, każdego roku ruch turystyczny jest bardzo duży, co odczuwalne jest szczególnie latem. Szlaki turystyczne są utrzymywane w należytym porządku; są dobrze oznakowane. Na tablicach informacyjnych przy wejściach do parku, np. na Palenicy Białczańskiej, znajduje się regulamin obowiązujący turystów, z którym każdy powinien się zapoznać. Na tablicach prezentowane są również atrakcje turystyczne, które warto zobaczyć, m.in. droga do Morskiego Oka (fot. 2).

Fot. 2. Tablice informacyjne na terenie
Tatrzańskiego Parku Narodowego
Źródło: fotografia autorki

Autorka miała okazję wybrać się do najpiękniejszego jeziora w Tatrach, czyli do Morskiego Oka. Był rok 2009, dzień był pogodny. Wędrowcy, pełni zapału i oczywiście ciekawi wrażeń, wyruszyli z samego rana z domu wczasowego w Białym Dunajcu, w którym całą rodziną byli zakwaterowani. Wówczas jako dziewczynka, bez szczególnego przygotowania kondycyjnego, miewała w trakcie drogi myśli, że nie da rady pokonać ponad 9-kilometrowej trasy. Piękne widoki jednak stanowiły rekompensatę za wszelkie trudy, a pamiątką po tej wyprawie pozostały zdjęcia, które do dnia dzisiejszego zajmują szczególne miejsce w rodzinnym albumie. Trudnym wyzwaniem było wejście na Giewont, szczyt uważany za jeden z symboli Tatr. Wspinaczkę ułatwiły autorce łańcuchy, które okazały się właściwie niezbędne podczas podchodzenia na szczyt (fot. 3).

Fot. 3. Łańcuchy na kopule szczytowej Giewontu
Źródło: fotografia autorki

Na terenie TPN znajduje się odpowiednia do potrzeb turystów infrastruktura w postaci np. schronisk górskich, zadaszonych wiat oraz miejsc, w których wędrowcy mogą usiąść i odpocząć. Zamontowane łańcuchy oraz kamienne schodki ułatwiają poruszanie się po trudnym terenie górskim. W parku udostępnione jest kilka ścieżek rowerowych, dlatego w wielu miejscach można spotkać grupy rowerzystów, a wcześniej funkcjonowały tam nawet wypożyczalnie rowerów. Należy również wspomnieć o turystyce zimowej w Tatrach, którą umożliwiają szlaki turystyczne, drogi

wspinaczkowe, wyciągi i trasy narciarskie. Tatry co roku przyciągają entuzjastów sportów zimowych.

Własne doświadczenia z wędrówek po parku pozwalają wnioskować, że turystyka na jego terenie rozwija się prężnie, ale z jednoczesnym zachowaniem zasad ochrony przyrody. Najważniejszym celem powoływania parku narodowego jest bowiem ochrona środowiska przyrodniczo-kulturowego, czyli unikatowego krajobrazu wraz z występującymi tam osobliwościami fauny i flory. Doświadczenia z TPN pokazują, że turystyka na obszarze chronionym może funkcjonować, jednak z przestrzeganiem określonych norm i respektowaniem zakazów, które obowiązują wszystkich turystów, głównie po to, aby kolejne pokolenia również mogły cieszyć się niezwykłymi walorami przyrodniczymi oraz kulturowymi tego miejsca (rys. 4).

Fot. 4. Morskie Oko i infrastruktura zabezpieczająca przyrodę przed nadmierną ingerencją turystów

Źródło: fotografia autorki

W wielu publikacjach popularnych oraz naukowych można znaleźć różne informacje o TPN dotyczące zarówno położenia geograficznego, rzeźby terenu, występujących tam szaty roślinnej i świata zwierząt, jak również największych atrakcji turystycznych tego miejsca. Popularne opracowania często wzbogacone są ciekawymi ilustracjami. Przykładem takiej publikacji jest książka pt. *Polska. Parki Narodowe* autorstwa M. Panka (2015), który w ciekawy i przystępny sposób opisuje wszystkie parki narodowe występujące w Polsce. W pracy przedstawiono pokrótce historię TPN oraz

sylwetki osób, które angażowały się w działalność szerzenia wiedzy o ochronie przyrody. Czytelnik znajdzie w tej publikacji opis Tatr w ujęciu geologicznym i charakterystykę rzeźby terenu, a także osobliwości fauny i flory, chronionej na terenie parku.

Przydatnymi dla turysty publikacjami, w których może on zaznajomić się z atrakcjami zwiedzanego parku są również przewodniki. Można się w nie zaopatrzyć w różnych miejscach, jak np.: kioski, schroniska górskie czy stoiska z pamiątkami. Przewodniki zawierają zazwyczaj krajoznawczy opis terenu, ale też istotny dla turystów spis obiektów noclegowych i gastronomicznych. Dobrym uzupełnieniem przewodników są mapy, zwłaszcza z zaznaczonymi szlakami turystycznymi. W osobistych zbiorach autorka ma zestaw map wydanych przez Agencję Wydawniczą WIT pt. *Schematy szlaków turystycznych Tatr polskich*, które są nie tylko przydatne podczas planowania wędrowki, ale przede wszystkim wygodne w praktycznym stosowaniu. Tatry zostały podzielone w nich na mniejsze podregiony. Każdemu podregionowi poświęcono oddzielną mapę, na której znajduje się wiele informacji, np. odnośnie do wysokości szczytów górskich, występujących atrakcji turystycznych czy obiektów infrastruktury i zagospodarowania turystycznego. Każda mapa zawiera ponadto zdjęcia, jak również numery telefonów do ważnych instytucji, które każdy turysta powinien mieć przy sobie, wychodząc w góry. Poza tym na mapach znajdują się miejsca przeznaczone na pieczętki z odwiedzanych schronisk – specjalny ukłon w stronę pasjonatów wędrowek górskich.

Ogólnie można stwierdzić, że publikacje popularne odznaczają się prostym językiem i są przydatne w zdobywaniu wiedzy na temat różnych zagadnień związanych z turystyką. Prezentują, a także promują szlaki turystyczne oraz inne miejsca warte odwiedzenia, sygnalizują też kierunki rozwoju turystyki na danym obszarze. Jednocześnie są to wydawnictwa dosyć tanie i dostępne w wielu miejscach. Warto z nich korzystać zarówno przed wyjazdem w Tatry, jak i w trakcie pobytu na obszarze parku narodowego.

Kolejną wybraną przez autorkę publikacją dotyczącą omawianego parku była pozycja pt. *Tatrzański Park Narodowy* pod redakcją W. Szafera z 1955 r. Jest to obszerna książka, będąca kompendium wiedzy o parku do połowy ubiegłego wieku. Park został w niej dokładnie opisany zarówno pod względem budowy geologicznej, rzeźby terenu, warstwy roślinnej, jak i świata zwierzęcego. Przedstawiono w niej pionierów turystyki tatrzańskiej, której początki sięgają 1565 r. (informacja z kroniki spiskiego miasta Kieżmarku), a pierwsza adnotacja na temat wejścia na wysoki szczyt

Tatr pochodzi z 1615 r. W książce opisano niektóre prężnie działające organizacje, takie jak np. Towarzystwo Tatrzańskie, dzięki któremu wzrósł ruch turystyczny na obszarze Tatr. Wiele miejsca poświęcono turystyce i jej bardzo istotnym związkom z ochroną przyrody.

Początkowo ochronie podlegały głównie lasy tatrzańskie, dopiero z czasem zaczęto chronić także zwierzęta. W wielu miejscach tej publikacji zwraca się uwagę na to, że jedynie nienaruszony stan gór sprawi, iż będą one dostępne dla kolejnych pokoleń. Stwierdzono, że budowa ścieżek, szlaków czy schronisk może zaszkodzić środowisku naturalnemu. Zamiast tego proponowano ułatwienie dostępu do podnóża gór oraz zastosowanie odpowiedniego sposobu oprowadzania turystów. W publikacji zwrócono uwagę na problem masowości turystyki w Tatrach, występujący tu już w latach 50. XX w. Pokazano, że przyroda, odpowiednio chroniona, odplaci się pięknymi krajobrazami ludziom, którzy się o nią troszczą. Zaapelowano też, aby na terenie TPN połączyć zasady ochrony przyrody z rozwojem zrównoważonej turystyki.

Zdobyta z literatury wiedza o tym parku narodowym utwierdza w przekonaniu, że jest on obszarem unikatowym w skali naszego kraju. Turystyka w Tatrzańskim Parku Narodowym prężnie się rozwija, ale jednocześnie osoby zarządzające nim uważają, aby nie dopuścić do niszczenia środowiska przez wędrowców. Zabiegają o to pracownicy parku, ale także sami turyści, których świadomość odnośnie do konieczności dbania o przyrodę powinna stale rosnąć.

Tatrzański Park Narodowy jest rejonem górskim niezwykle malowniczym, lecz jednocześnie trudnym dla turysty. Może rozwijać się tam turystyka kwalifikowana, do której uprawiania turyście potrzebne jest zarówno przygotowanie pod względem kondycyjnym, jak i wyposażenie w odpowiedni sprzęt. Wiele form turystyki można uprawiać na terenie tego parku, np. turystykę pieszą, rowerową, wspinaczkową, narciarską, czy też speleologię. Ten park narodowy jest jednym z najbardziej znanych w Polsce, a fakt, iż znajduje się on na liście rezerwatów biosfery UNESCO, sprawia, że każdego roku licznie odwiedzają go turyści nie tylko z Polski, ale również ze świata. Turystyka ciągle się tutaj rozwija. Trzeba mieć jednak na względzie fakt, iż bez odpowiedniej ochrony przyrody park może stracić swoje unikatowe walory. Góry są jednocześnie piękne i potężne, a człowiek powinien okazywać im respekt, dbając o nie, tak aby zostały dobrze zachowane dla kolejnych pokoleń.

W wyprawach turystycznych do TPN duże znaczenie ma Muzeum Tatrzańskie im. dr. Tytusa Chałubińskiego. Tutaj można pozyskać wiele

ciekawych informacji, np. dotyczących historii taternictwa, sprzętu turystycznego wymaganego w górach, a także przyjrzeć się osobliwościom górskiej flory i fauny. Muzeum pełni funkcję dydaktyczno-poznawczą, a dawka informacji wyniesionych po wizycie w tym obiekcie jest naprawdę duża i dobrze przygotowuje turystów do wędrowki po Tatrzańskim Parku Narodowym.

Na koniec trzeba podkreślić, że warto korzystać z walorów, jakie podarowała nam natura. Ważna jest jednak ich ochrona, gdyż raz utracone, nie dadzą się już całkowicie odzyskać. Ponadto należy dodać, że swoisty urok gór dopełniają oczywiście rodzeni mieszkańcy, którzy są bardzo otwarci i przyjaźni wobec turystów.

Bibliografia

- Panek, M. (2015). *Polska. Parki narodowe*. Ożarów Mazowiecki: Firma Księgarska Olesiejuk.
- Poznaj – Tatrzański Park Narodowy. Pobrane z: <http://tpn.pl/poznaj> (30.11.2018).
- Schematy szlaków turystycznych Tatr Polskich (2008). Piwniczna: Agencja Wydawnicza WIT.
- Szafer, W. (red.) (1955). *Tatrzański Park Narodowy*. Kraków: Polska Akademia Nauk, Zakład Ochrony Przyrody.
- Śledzińska, J., Wieloch, A. (2016). *Kreatywne poznawanie, czyli poradnik nowoczesnego krajoznawcy*. Warszawa: Wydawnictwo PTTK „Kraj”.
- Tatrzański Park Narodowy. Pobrane z: <https://tpn.pl> (27.11.2018).
- Zwiedzaj – Tatrzański Park Narodowy. Pobrane z: <https://tpn.pl/zwiedzaj/turystyka> (28.11.2018).